

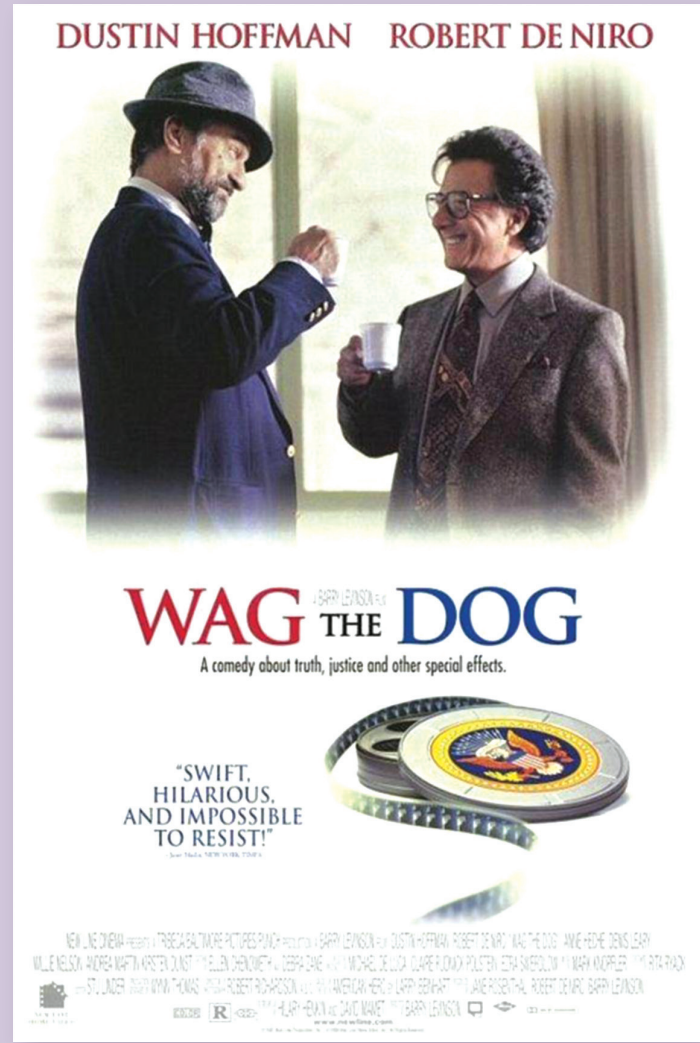

WAG THE DOG: BİR KUYRUK HİKÂYESİ!

Evşen ÇERKEŞLİ

Altınbaş Üniversitesi, Türk Dili ve Türkçe İletişim

Sinemanın kitleleri etkileyip harekete geçirebilecek güçte bir kitle iletişim aracı olduğu öncelikle Nazi dönemi Almanyası'nda keşfedilir ve ardından farklı ülkeler de sinemanın bu gücünden yararlanır. İktidar, siyasal söylemini topluluklara hızlıca iletip yaymasına olanak sağlayan sinemasal gücü bir araç olarak kullanır. Düşünülmesi istenilen dünyayı, inandırılmaya çalışılan şartları medya ve özellikle sinema aracılığıyla topluma empoze etmek yönetenlerin en sık başvurduğu yöntem olarak günümüzde de varlığını sürdürüyor. Çünkü kurgulanmış gerçeğe maruz bırakılan kitleler artık yeni ve başka bir gerçeklik algısını benimser.

Haberin, tarihin dolayısıyla ideolojinin üretilen bir “şey” olması durumunu göz önüne seren 1997 yapımı Barry Levinson’un yönetmenliğini yaptığı *Wag The Dog* Türkçedeki başlığıyla *Başkanın Adamları* filmi yukarıda bahsedilen zihniyetin tam da somutlaşmış hâlidir. Filmde kurmaca bir savaş senaryosuyla gündemin seyrini değiştiren yönetimin medyayla olan bağının daha doğrusu medya araçları üzerindeki söz hakkının ne boyutta olduğu işin mutfağından anlatılır.

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma gücü fark edildiğinden beri onların aracılığıyla yeni ve istenen bir gerçeklik algısı oluşturulmaya devam edilir. Bu nedenle okunan bir yazının, izlenen bir haberin gerçekliği tartışılır hâle gelir. Jean Baudrillard *Simülakr ve Simülasyon* kitabının hemen başında “Hakikat ortada bir hakikat bulunmadığını

gizlemeye çalıştığından simülakrların hakikati gizleme şansı yoktur. Simülakr hakikat demektir.” (Baudrillard, 2003: 15) der. Baudrillard simülakrı kopyanın kopyası olarak tanımlar ve bu yönüyle Platon’un mağarasındaki gölgeleri simülakra örnek verir.

Başkanın Adamları filmi orijinal adı olan *Wag the Dog*’dan kolayca anlaşılacağı üzere olağan biçimde “köpeğin kuyruğu sallaması değil, kuyruğun köpeği sallaması” ile iktidar-medya (sinema)-söylem-ideoloji dörtlüsünün birbirini nasıl etkilediğini, birbirine nasıl yön verdiğini anlatır. Filmin hemen başında siyah fon üzerine beyaz yazıyla art arda görünen şu üç cümle yalnızca filmin gidişatı ve ironik üslubuyla ilgili bilgi vermekle kalmaz aynı zamanda iktidar ve medya arasındaki diyalektiği de vurgular: “-Neden köpek kuyruğu sallar? / -Çünkü köpek kuyruktan daha akıllıdır/ -Eğer kuyruk köpekten daha akıllı olsaydı kuyruk köpeği sallardı.

Tacize Karşı Savaş Simülakrı!

Yüksek tempoda başlayan ve bu şekilde devam eden filmde ABD Başkanı'nın seçimlere on beş gün kala Beyaz Saray'a ziyarete gelen kız öğrencilerden bir tanesi tarafından cinsel tacizle suçlanması ve bu krizin nasıl yönetilip yoktan var edilen bir savaşın medyaya servis edilmesiyle örtbas edildiği anlatılır. Bu suçlama duyulduğunda Başkan, Çin gezisindedir. Krizi yönetmek üzere Beyaz Saray danışmanlarından Conrad Brean görevlendirilir. Conrad hemen bir ekip oluşturarak özellikle ilk 24 saatlik kriz yönetimindeki stratejilerinin ne olacağını belirlemeye çalışır. Haber medyada yer almadan önce Başkan'ın hastalandığı ve Çin gezisinden bir gün sonra döneceği söylenir. Böylelikle hem kazanılan zaman dikkatleri başka yöne çekmek için yeterli olacaktır hem de Başkan'ın suçlamalardan kaçtığı şüphesi uyanmayacaktır. Conrad haberin doğruluğun-

dansa sunulmasının iş yaptığını bildiğinden taciz skandalını bastırabilecek tek şeyi yapar ve kurmaca bir savaş çıkarır. Bu iş için Hollywood yapımcısı Stanley Motss ile anlaşır. Bu iki ismin önderliğinde müzik, senaryo ve kostümle ilgili en ince detaylar ekipçe yaratılır. Öte yandan rakip başkan adayı Neal'in skandalla ilgili kamuoyunu kışkırtan sözleri medyada yer alır. Conrad anketlerde önde olan Başkan'ın durumunu korumak ve seçimlere kadar halkı oyalamak için B3 adı verdiği aslında olmayan bombardıman uçakları kurgular, savaşılacak ülke olarak Amerikalıların ve belki de tüm Batı'nın bilinçaltında korkuyla özdeşleşen Müslüman nüfusun yoğun olduğu ama Amerikan halkının hakkında neredeyse hiçbir şey bilmediği Arnavutluk'u seçer. Kökten dinci Müslümanların Kanada üzerinden Amerika'ya saldıracağı bilgisinin alındığı, bu nedenle kısa sürede Arnavutluk'la savaşa girileceği medyaya servis edilir.

Ardından “savaş unutulsa da savaşa dair görüntülerin hatırlanacağı” bilindiğinden savaş simülakrına ait bir görüntünün üretimi için çalışmaya başlanır. Yıkılmış bir duvarın önünde kucağındaki beyaz kedisiyle bombalardan kaçmaya çalışan genç bir Arnavut kızın fotoğrafı savaşın ikonu olur. Bu süreçte kızın seçilmesi, cips reklamında oynadığını sanarak kandırılması, onunla tehditkâr biçimde imzalanan anlaşma, hayvanın köpek değil kedi olması ve beyaz renkli olması gibi ayrıntılar ustalıkla bir kriz yönetiminin sembolik gösterenleridir. Kısacası uydurulan senaryoyla takım çalışması içinde halkın nasıl değil, ne düşünmesi gerektiği belirlenmiştir.

Simülakrın hakikat olduğunu örnekleyen başka bir replik de Conrad’ın “Savaş mı ilan edeceğiz?” diye sorulması üzerine “Savaş ilan etmeyeceğiz, savaşa gireceğiz” demesidir. Bu cümleler Amerika’nın süper güç imajına uygun biçimde kendine güvenini gösterir ve iktidarın mikro ölçekte medyaya olan müdahalesi makro ölçekte de Amerika’nın dünya gündemine ve siyasetine müdahalesi olarak okunabilir.

Yaratılan gündeme inanmanın, onu gerçek sayıp yaşamamanın ve bu noktada medyanın rolüne bakarken ekiptekilerin kendi aralarında Başkan’a oy vermediklerini, daha doğrusu kimseye oy vermediklerini, konuşmaları ironik bir şekilde simülasyon olana kendilerini kaptırmadan ama ona inanarak hem de sonuna kadar inanarak kurguladıklarını gösterir. CIA’in Conrad’la konuştuğu ve halkı inandırmaya çalıştıkları savaşın aslında olmadığını söylediği bölümde Conrad *Keşanlı Ali Destanı*’nda Haldun Taner’in dediği gibi kendi yarattığına tabiri caizse taptığını, bunun dışında bir gerçek kabul etmediğini şu sözlerle ifade eder: “CIA Görevlisi: Bize göre ve bunu ulusal gü-

venlik de teyit etti, Kanada sınırimızda nükleer aygıt yok. Arnavutluk’ta da hiçbir nükleer aygıt yok. Arnavutluk’un zaten nükleer kapasitesi yok. Uydularımız Arnavutluk bölgesinde hiçbir gizli terörist eğitim kampına rastlamadı. Bütün dünya beklemede, savaş yok.

Conrad: Tabii ki savaş var, televizyondan izliyorum.

Conrad: İnsanlar neden savaşa girer?

CIA Görevlisi: Yaşam tarzlarını korumak için.

Conrad: Siz de bunun için savaşa gider miydiniz?

CIA Görevlisi: Gittim.

Filmin belki de en can alıcı ve absürd diyaloglarından sayılabilecek bu konuşmalarda Conrad’ın arka planını yönettiği savaşı televizyondan izlediğini, bu nedenle doğru olduğunu söylemesi gerçeklik algısı ve bunun yönetilmesiyle ilgili ipuçları verir. Ayrıca konuşmanın devamında yine Conrad’ın “Geleceğin savaşı nükleer savaş olacak, bunu bir tatbikat ya da iş güvenliği olarak görün” demesi belagat gücünün, ikna kabiliyetinin de gücünü gösterir ve CIA görevlisi Conrad tarafından durumun gerçekliğine ya da varlığına inandırılır. Görüşme sona erer.

Başkan’ın Çin gezisinden dönüşte barış mesajları verecek ve halkın gözünde sempati kazanacak şekilde karşılanması için de bir seramoni düzenlenir. Hatta daha dokunaklı olması için Başkan’ın uçağı yağmur yağacak olan bölgedeki bir havalimanına iniş yapar. Ninesiyle beraber küçük bir -sözde- Arnavut kızın -sözde- hasat töreninden getirdiği buğday demetini Başkan’a sunması ve onun da paltosunu kıza vermesiyle imaj çalışması tamamlanır; taciz skandalı tamamen unutturulurken CIA savaşı bitirdiğini açıklar.

B Planı: Eski Pabuç Kampanyası

Conrad'ın CIA yetkililerini öyle hızlıca ikna edemediği ve seçime iyice az kalmışken bir B planına ihtiyaç doğduğu bu beklenmedik gelişme karşısında anlaşılır. İkinci bölüm için Stanley ve Conrad gayet profesyonel bir biçimde “Evet, tamam savaş bitmiş olabilir ama ya orada tutsak bir askerimiz kaldıysa?” sorusunu ortaya atarak ilk aşamada unuttukları kahraman figürünü geç olmadan devreye sokmak ve halkın savaşa ilgisi sönmeden konunun alevini yine harlamak ister. William Schumann adlı özel programdan bulunan bir askerin esaret fotoğrafları servis edilir. Bu esnada Schumann kazağındaki yırtık ve deliklerle Mors alfabesini kullanarak annesine “Cesaret Anne!” mesajını verir. Böylelikle savaş hem görüntüsünü hem de mottosunu bulmuş olur. Bir de onun esaretini ve geri dönmesi için ona verilen desteği anlatan “Eski Pabuç” temalı bir kampanya başlatılır. Basket sahalarından sokaklara kadar pek çok yerde genç yaşlı, zengin fakir demeden insanlar vatanperverliklerini göstermek için adeta birbirleriyle yarışarak eski pabuçlarını yollara atar ya da buldukları ağaç dallarına asarlar.

Schumann'ın serbest bırakılmasına yönelik baskının artmasıyla ve Başkan karşıtlarının durumu inandırıcı bulmadıklarını söylemesiyle onun ABD'ye geri getirilmesi için Conrad düğmeye basar. Stanley ise durumu Hollywoodvari bir yaklaşımla

ele alarak “Schumann bizim Jaws'ımız, Jaws'ı filmin başında gösteremezsin.” der. Ancak onu almak üzere çoktan uçakla yola çıkılır. Fakat yetkililerden Schumann'ı teslim aldıklarında öğrendikleri şey şu olur: Bir rahibeye tecavüzden cezaevinde yatmış olan Schumann'ın sürekli kullandığı ilaçları vardır. Hava oldukça kötü olmasına, yanlarında fazla ilaç bulunmasına rağmen yola çıkarlar. Bir yandan da uçağın geri gelme-yişiyle ilgili şaibeler ve muhalif görüşler basında yer alır. Bu nedenle uçağın zorunlu inişinden sonra da bir araç kiralayarak yola devam ederlerken mola yerinde Schumann'ın yeniden birine tecavüz etmeye kalkışması ve kızın babası tarafından öldürülmesiyle Conrad ve ekibi ikinci kez hüsrana uğrar. Ancak maç bitmeden her şey bitti sayılmaz ve geri döndüklerinde Schumann'a şaşalı bir askeri cenaze töreni yaparlar. En sonunda olaylar Başkan'ın lehine sonuçlanır. Cinsel taciz iddiasına rağmen hiç azalmamış olan oy oranı seçimlerde iyice artarak Başkan'ın rekor seviyeyle kazanmasını sağlar. Kısacası filmin başından beri Başkan'ın sloganı olan “İrmak geçerken at değiş-tirilmez.” atasözü gerçekleşmiş olur.

Ancak Stanley'nin yapımcıların hep göz ardı edilmesinden ve yeterince tanınmamasından olan şikâyeti hırsıyla birleşince Stanley gerçekleri kamuoyuyla paylaşacağını söylemeye başlar. Conrad tabii ki bu duruma da el atar ve bu konuşmadan bir

sonraki haber bülteninde ünlü yapımcının evinin havuzunda kalp krizinden öldüğü haberi okunur. Dolayısıyla sistem yararlılığına ya da geçmişine bakmaksızın kendine engel oluşturabilecek her türlü unsuru ve kişiyi öğütür. Çünkü şov her durumda devam etmelidir ve önemli olan bir noktaya nasıl ulaştığı değil, sonuçta oraya ulaşıp ulaşmadığıdır.

Başkanın Adamları: Erken Bir Post-Truth Habercisi

Söylem toplumsal bir kontrol aracı olarak gücü elinde bulunduran kişi ya da kişilerin denetimi altındadır. Söylemi hedef kitleyle buluşturabilmenin en kestirme ve yaygın yolu ise medyanın gücünden yararlanmaktır. Çünkü alıcılar, kitle iletişim araçları tarafından kendilerine verilen mesajları alanında uzman kişiler ya da akademisyenler tarafından aldıklarında kaynağa güvenleri pekişir ve iletiyi kabul etme eğilimleri artar. Ayrıca geniş kitleleri söyleme ikna etmenin yolu, korku ve endişe yaratmaktan, daha doğrusu bunları iyi manipüle etmekten geçer. Örneğin filmde de yarı yolda başka bir başkanın gelmesiyle kaotik bir ortamın doğabileceği pompalanarak var olanın değiştirilmemesi için halka telkinde bulunulur. Günümüzde bahsi geçen başlıkları konuşuyor olmak çok enteresan olmasa da 1997 yılında, yani medyada görülen haberlerin ve görüntülerin üretilmiş olmasına dair erken bir tarihte sorular

sorması açısından *Başkanın Adamları* filmi hâlâ incelenmeye değer malzeme barındırır. Medya gerçekliğiyle ilgili görünen her şeyin altını oyan, görünmeyeni gösteren bu filmdeki seçim sürecinde hazırlanan şarkının bile 1930'lardan kalma bir şarkıymışçasına sunulması ve "Eski Pabuç" kampanyasının *jingle*'i olması perdenin karşısındaki izleyici için oldukça travmatik bir deneyim yaşatır. Güvenilir bir malzemenin eksikliğinden kaynaklanan güvensizlik hissi, filmin yakalamaya çalıştığı nihai duygudur.

Barry Levinson'un yönetmenliğini yaptığı *Başkanın Adamları* filmi medyanın iktidarın elinde şekillendiği ve bunun dışında alternatif bir söylem gelişmesinin neredeyse imkânsız olduğu tezinden yola çıkarak çekilmiş, uydurma bir savaş çıkarmaya bile gücü yetecek iktidar-medya ilişkilerinden ve bu uğurda her şeyin mubah sayılmasından bahseden cesur ve öncül bir yapım. Film, haberin yaşananlardan ziyade oluşturulan, yazılan metinlerden ibaret olduğu gerçeğini sarsıcı bir dille anlatır. Bunu yaparken de anlayanlar için ironiden de faydalanmayı ihmal etmez. Ancak yine de temelde buna salt bir komedi filmi demek yetersiz kalacağından "kara politik komedi" diyerek filmin farklı türlerin sınırlarında gezindiği ve gerçeklikle olan muğlak bağını tür söz konusu olduğunda da sürdürdüğü söylenebilir.